

soknak és kereskedőknek viszont a legszigorúbban el kell rendelni, hogy tanoncaikat ez ismétlőórákra, amelyek délelőtt és délután 2—2 óráig tartanak, kivétel nélkül küldjék. A rendelet kiemeli, hogy egyes városokban már korábban létesültek ily iskolák. Ilyen hely volt kétségtelenül Sopron is, ahol már 1783-ban²⁶ szerdán és vasárnap történik a képzés, 1786-ban²⁷ vásár- és ünnepnap délelőtt és délután 2—2 óráig különféle tárgyakat tanítottak, ezt igazolják az 1792. évi tanácsi határozatok is. Ezután már mint ismétlőórák szerepelnek a rajziskola szervezetében a XIX. század elejétől addig, míg a kereskedőtanoncok nevelését a kereskedelmi testület 1846-ban²⁸ kezébe nem veszi. Ugyanez lehet a fejlődés iránya mindazokban a városokban, ahol a rajziskolák túlélték a XIX. század első három évtizedét.

Közoktatásunk 1777. évi újjászervezésével tehát megindul nálunk is a szakirányú nevelés a rajziskolában. Kezdődik ez a folyamat az ipari oktatással, ebbe az 1790-es évektől kezdve belekapcsolódik a kereskedelem is s vele együtt halad. Az 1795. évi ismétlőiskolával alakul meg először a rajziskola keretében a kereskedelmi képzés, míg a rajzoktatás továbbra is az iparoktatás szolgálatában áll. A rajziskolák a XIX. század elején kevés kivétellel elsorvadnak, megmarad azonban az ismétlő iskola, ennek gyökereiből támad fel Széchenyi eszméinek hatására gazdasági életünk kifejlése idején a kor kívánta ismeretek nyújtásával először kereskedelmi szakoktatásunk s aztán mintegy emberöltőre kezd ismét ipari szakoktatásunk ébredezni.

Veszélka László.

Nevelői szempontok az iparostanonc képzésben

Talán a legnehezebb nevelői feladatokkal azoknak kell megküzdenniük, akik az iparostanonciskolai növendékek gyakorlati oktatásával és nevelésével foglalkoznak. A legnyersebb és legcsiszolatlanabb, a nagy magárahagyottság folytán a legdudvásabb talaj a nevelői megművelés számára az iparostanonciskolák tanulóinak lelkülete.

Az iskolai utasítások nagyjában meghatározzák azokat az irányelveket, melyeket követendő szempontoknak kell tekintenünk nevelői gyakorlatunkban: „Az iparostanonciskola feladata az, hogy a tanoncokból Istenfélő, hazafias érzésű, felebarátját szerető, becsületes, munkakedvelő, kellő értelemmel és szaktudással rendelkező iparost neveljen.” E fő irányelvek mellett a tanonciskolai oktatóknak kell megállapítaniuk azokat a részlet-szempontokat, melyeket adott körülmények mellett, a mindenkori viszonyok lehetőségeinek figyelembe vételével érvényesíteniük kell nevelői eljárásukban.

²⁶ Raths—Prot. 1783. 205.

²⁷ Prot. Sen. 1786. 1233—34, 1322—23.

²⁸ Mitteilungen über das Ödenburger Handelsgremium von 1690—1890. Bővebben a városi jegyzőkönyvekben.

Aki tehát iparostanonciskola keretében fejt ki gyakorlati nevelést, annak elsősorban helyes irányú, szeretetből sarjadó szociális érzéke kell, hogy legyen; mert e nélkül soha sem fogja megérteni tanulóits mindig idegenül és bizalmatlanul állanak egymással szemben. Meg kell tehát ismernünk tanulóink életkörülményeit, társadalmi és szociális helyzetét s ennek figyelembe vételével igyekezzünk minden erőnkkel arra, hogy valóban olyanokká neveljük őket, amilyen igényeket velük szemben leendő társadalmi elhelyezkedésük mellett a vallás erkölcsi normái, a hazaszeretet nemzeti öntudata, a társadalom etikai követelménye és saját létük érdeke támaszt. Ebből következik, hogy nem elég csupán az értelemfejlesztés és ismeretgyarapítás, hanem e mellett etikai lelkületet kell kifejlesztünk tanulóinkban, mert csak így válhatnak a társadalomnak s az államnak építő, hasznos és öntudatos erkölcsi egyedeivé. A szakirányú iskolák funkciója, a szakoktatás korántsem jelenti azt, hogy a szakismeretek pusztá közlésével s esetleges beemléztetésével eleget tettünk az iskola által ránrótt kötelességünknek: az értelem helyes irányú kiművelése mellett a lelkületnek magasabbrendű érzelmekkel való nemesítése elsőrangú feladatunk. Az erkölcsi alapot nélkülöző értelmesség egyenesen káros kihatású lehet; az értelem nélküli etikai érzület viszont jótékony hatású aktivitásában s kezdeményező erejében ernyed. A helyes út tehát az, hogy az értelmi és érzelmi nevelést egyenértékű hatékonysággal párhuzamosan gyakoroljuk.

Talán egyik ifjúsági réteg sincs annyira rászorulva a nevelésre, mint éppen az iparostanonc iskolák tanulói; életkörülményeik olyanok, hogy a céltudatos nevelés áldásaiból legmostohábban vehették ki részüket. Rendszerint szegény és kulturálatlan szülők gyermekei, kiknek az élet kemény, gyötrő gondoktól terhes harcában sem idejük, sem lehetőségük, sem érzékük nincs ahhoz, hogy a közvetlen családi nevelés meleg és termékenyítő szeretetével alapozzák meg gyermekük lelki világában az erkölcsi értékeket. E hiányos családi nevelés után kerülnek tanulóink az elemi iskolába, ahol már tervszerű kollektív erkölcsi nevelésben részesülnek. Az iparostanoncok zöme csak elemi iskolai előképzettséggel bír. Tehát jótékony, tervszerű, tudatos nevelést csak itt kaphattak, ahol még kicsiny koruk s túlságosan ösztönös értelmi fokuk folytán nagyon nehéz bennük az erkölcsi érzék tudatosítása. Ha pedig a tanonciskola padjait elhagyják, nincs többé senki, aki megértő szeretettel, nevelői jóakarattal támogassa őket munkás életük nehéz harcaiban. Az iparostanonciskolai oktatóknak a nevelés terén tehát nagy feladatuk van! Meg kell látnunk bennük a korán nehéz munkába kényszerült ifjú küzdő embert, akiken a nagy társadalmi magárahagyatottság folytán sokan élik ki sokszor méltatlan haragjuk igazságtalan bosszúját. Ez a szeretet és megértő támogatás nélkül való légkör teszi őket fásulttá s a magasabbrendű jó iránt olykor érzéketlenné. Ereszkedjünk tehát le hozzájuk támogatni akaró bizalommal és akkor e leereszkedés valójában nevelői felemelkedést, hivatásunk magaslatára való helyezkedést jelent.

Adjunk mindenek előtt *vallásos lelkületet* tanulóinknak, mert hiszen az életben nem találhatunk megnyugvást más lelkülettel. Ne helyezkedjünk arra a kényelmes álláspontra, hogy a vallás erkölcsi nevelés csak a

hitoktatók feladata. A tanulókra nagyon is jó hatással van, ha mi is foglalkozunk az Istenhit kérdésével. Az ú. n. „erkölcsi prédikációk” fakult frázisai nem sok hatással vannak az iparostanonciskolák növendékeire; éppen ezért sokkal inkább a meggyőző észokok és az egyszerű emberi érzések felkeltésével tegyük lelkületükben gyümölcsözővé a hitélet fontosságát. Világítsunk rá arra, hogy egy élőfa, egy virág, egy fűszál, egyetlen porszem az Isten mindenhatóságának ezer csodáját, létének valóságát ezer bizonyossággal hordja magában. A fizikai világ kérlelhetetlen törvényszerűségei lépten-nyomon hirdetik a nagy Alkotó csodás bölcsességét. Nem is beszélve a világmindenség óriási „perpétuum mobile”-járól, melynek mérhetetlen rejtett csodáit a véges és gyarló emberi szellem megérteni sem tudja, csak alázattal hódolhat annak, aki mindezt megalkotta. Az ember nem győzte le a természetet, csak alkalmazkodott Isten által megszabott törvényeihez. S az etikailag értékes és igazi tudás az, amely meglátja a fizikai jelenségek mögött a végtelen bölcseséget, a mindenható jóságot s az egész világot átfogó magasabbrendű lelkületet. A rendelkezésünkre álló eszközök segítségével ezt éreztessük és értessük meg tanulóinkkal.

A vallás-erkölcsi neveléssel párhuzamban a tárgyi oktatás keretén belül is állandóan éllesszük a *nemzeti öntudat* erejét. Az iparostanoncok erre felettébb rázorulnak, mert szociális és társadalmi helyzetük sajnálatosan előnytelen volta folytán a legjobban ki vannak szolgáltatva az önös érdekű, felelőtlen politikai demagógiának. Fel kell bennük ébresztenünk a nemzeti mivolt tudatát, a fajszeretet szolidáris érzelmét. Tervszerűen kell beillesztenünk a tárgyi ismeretek sorába a nemzeti önbecsülésnek nemzetépítő felbecsülhetetlen értékét. Éreztessük meg velük, mit jelent magyarnak lenni, mi a mi magyarságunk! Öntudatos, hazáját szerető, történelmi nagyjait büszke önérzettel tisztelni tudó hajlandóságokat erősítsünk bennük. Ha magyarok voltunk, ezentúl magyarabbak legyünk! Éllesszük hitüket, hogy a magyar nép nagyraihivatott: a történelmi igazságtalanságok próbatűzéből diadalmasabban és nemesebben kerül majd ki, mert az öntudatos nemzeti és faji összefogás eszméjén nem tud többé diadalt venni az erőszakos igazságtalanságok hazug áleszméje. Legyenek büszkéek arra, hogy magyarok s ezt a büszke önérzetet tegyék magukban méltóvá azzal, hogy erkölcsös érzelmű tagjai lesznek a magyar társadalomnak. Az otthon, a szülőföld, a haza adják meg a mi nemzeti életünk keretét. „A nagyvilágon e-kívül nincsen számunkra hely” s ha van: ott idegenek vagyunk!

Meglehetősen műveletlen parlag az ifjú ipárosnemzedék belső világa a *társadalmi nevelés* szempontjából, mind az udvarias jó modor, mind pedig embertársaikkal való érintkezésük helyes módzatainak tekintetében. Hívjuk fel figyelmüket mindazokra a feltétlen igényekre, melyeket a társadalom az iparosokkal s fokozottabban a jövő ipárosnemzedékkel szemben támaszt. Az ember társas lény s e társasági és társadalmi viszony harmónikus rendje kulturáltabb és feltétlen szolidáris magatartás kötelességét kívánja meg mindannyiunktól. Vessük érzeikbe, hogy tudják értékelni mások életét és mások munkáját is, mert csak az számíthat őszinte tiszteletre, aki tud másokat is megbecsülni. Tegyük meg-

győződésükké, hogy torz és féljellem az, aki nem tud méltón építő munkás tagja lenni a maga társadalmának. Az étellel szemben nemcsak jogaink, de elsősorban kötelességeink vannak: ahova a sors körülményei folytán jutottak, ott becsürettel állják meg helyüket. A maradék nélkül teljesített kötelesség erkölcsi jutalma pedig az a megnyugtató, önbecsülő örömrész, mely a lelkiismerettel végzett munka elmaradhatatlan áldása!

A *jellemképzés* tengelyében gondos, kötelességtudó munkáskedélyen kiművelése álljon, hogy cselekvésük minden megnyilatkozását a felelősségérzet hassa át. Éreztessek meg velük, hogy minden munka: alkotás s a buzgalommal, az odaadással végzett munka eredménye hozhatja meg alkotójuknak az elismerést s ez teremti meg számukra a megbízhatóság közhitét. Az életben minden mindennel összefügg s így az ő munkálkodásuk is szerves és kiegészítő része a nemzet tevékenységének. Munkájuknak ez az altruisztikus, mindig a jobb és nemesebb felé törekvő indítéka lehet nemzeti létünk újjáéledésének tökéletes záloga. A pontatlanság s a tunya felelőtlen könnyelműség előidézte mulasztásaikkal elsősorban önmaguk anyagi létét veszélyeztetik, de ezenkívül az egész iparostársadalomra és magyar hazájukra zúdítanak érdemtelen szeggyent. Az élethez való méltó jogunkat csak az érdemleges munka biztosíthatja számunkra.

Minden szélesebb érvényű törekvés előbbrejutásának és céljai megvalósíthatóságának feltétele a szolidáris kölcsönösség harmónikus egyensúlya. Ebből természetszerűen következik, hogy nemcsak a dolgozó ifjúságnak vannak kötelességei a társadalom iránt, hanem a társadalomnak is mélyre ható feladatai vannak az iparos-ifjúsággal szemben, ha azt akarjuk, hogy az iskolai nevelés minden igyekezte valóban termékeny talajra találjon lelkületükben. Elsősorban szociális helyzetük megjavítása igényel sürgős és gyökeres intézkedéseket. Ebből az ifjúságból adódik az ipari munkásság csoportja és a magyar kisiparos osztály, mely mint politikai tényező is jelentős rétege a nemzet életének. Ezért ennek a társadalmi osztálynak magatartása nem lehet közömbös az egész nemzeti társadalom szempontjából, mert szociális védtelensége és támogatás nélkül való elhagyatottsága a társadalom rendjével szemben gyűlölködő szándékú tömeget alakíthat belőle s kivonja a nemzeti eszmevilág hatóköréből. A tanoncévek alatt a műhelyben eltöltött idő nagyon megviseli testi és lelki erejüket. Sajnos gyakori eset, hogy amikor az iparostanonc felszabadul, a nemzetietlen mételyező eszmék ügynökei megveszik a lelkét. Intézményesen kell oltalmat nyújtani nekik, hogy biztos fedezékből védhessék ki a politikai tévtanok csatlósainak bujtó támadásait. Érezzék meg azt, hogy építő szerves részei ők is a nemzet egyetemességének, hogy beletartoznak a magyarság nemzeti és társadalmi közösségébe. Az emberre legelkeserítőbb az a tudat, hogy sajnálatos helyzetük okai nem ők maguk, hanem a külső körülmények; mert így az önmentő jóakarati is meddő kísérlet marad. Fogamatos törvényekkel kell tehát biztosítani és ellenőrizni szociális viszonyaiknak minden vonatkozásban való emberies voltát. Csak röviden utalok a *tanoncotthon* üdvös intézményének gondolatára, melynek országos viszonylatban való kiépítése messzemenő

eredményekkel biztosítani az ifjú iparosnemzedék életnívójának emelkedését. E tanoncotthon egyszersmint székháza lenne helyesirányú nevelői vezetéssel működő tanoncifjúsági-egyesületnek, hol a nemzeti kultúra áldásait élvezhetnék és maguk is szellemi öntevékenységgel aktív kifejezői lennének a magyar kultúrának. Ez egyúttal a szükségszerűen nagyon kívánatos *levente-otthon* intézményét is magába foglalná s szerves kiegészítő segédterülete volna a tanoncnevelés szélesebb skálájú nemzeti ügyének. A leveteképzés terén kétségtelenül mutatkoznak hiányosságok s ezeknek kiküszöbölésére talán legjobb mód az volna, ha a levente-intézményt az iskola hatáskörébe vonnák. Ezáltal pótolná az iparostanonciskolai tantervből kimaradt ifjúsági testnevelés hézagait is. Sokkal bensősegebb s lélekkel telítettebb volna a levente-foglalkozások hangulata és légköre az iskola keretein belül s nevelői szempontból hathatósan támogatná a nemzeti nevelés eredményesebbé tételét.

Az intézményes keretű társadalmi és nemzeti nevelésnek mintegy mintaszerű szervét említhetem a cserkészeti intézményét. A cserkészeti valóban hivatásának magaslatára tudott emelkedni s minden vonatkozásban megfelel azoknak a feladatoknak, melyeket célkitűzéseiben körvonalaz. A cserkészetnek is természetesen az iskola hajlékában van a helye, hogy áldásos működésével jótékonyan támogassa az iskolai nevelés ügyét. Forrjon össze az iskolával ez a szervezet, hogy azok az iparosifjak is, akik már elhagyták az iskola padjait, de cserkészek maradtak, e bensőséges viszonyban maradjanak meg továbbra is az iskolával s volt tanáraikkal. Minél több cserkész van egy iskolának, annál több jellemző munkás harcost ad a magyar társadalomnak.

Befejezésül még csak annyit: mi tanonciskolai tanárok törekedjünk az iskolában olyan légkört megteremteni, hogy legyen az e korán nehéz munkába kényszerült fiatalságnak megnyugvást és enyhét adó oázis. Ne lássák az iskolát valami kényszerű rossznak, de tekintsék azt feltétlenül szükséges és érdemleges jónak. Mibennünk pedig ne a hivatalos akaratnak zord végrehajtó eszközét, hanem a támogató jóakarat keresztényi emberét lássák. De megkívánt esetben legyünk következetesen szigorúak is s követeljük meg mindenkor a feltétlen fegyelmet, mert e nélkül nincs rend, rend nélkül pedig nincsen alkotó emberi élet. Hivatásunk feladatkörébe tartozik az is, hogy jogos érdekeiket védelmezzük s helyzetüknek kívánatos megjavításáért tőlünk telhetően jóindulattal harcoljunk.

Oktatói és nevelői eljárásunkban munkánk legszebb s legméltóbb érdemi jutalma: megértőbb tanulóinknak ragaszkodó szeretete és bizalma. Ennek a gondolatnak jegyében legyünk a kultúra szerény magvetői és dús áldással legyen termékeny az a barázda, amelybe a magyarság szebb jövőjének hitét és akaratát palántáljuk el.

Jeszenszky Sándor.